

УДК 37.09

Віктор Васильович Кириченко
доктор психологічних наук,
професор кафедри соціальної та
практичної психології,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна
ORCID: 0000-0002-5210-6304
viklorenc@gmail.com

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У роботі здійснюється моніторинг розвитку інформаційної культури у педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які проходять підвищення кваліфікації у закладах вищої освіти. Завдання дослідження полягають у вивченні рівня розвитку інформаційної культури у педагогічних працівників відповідно залежно від стажу педагогічної діяльності, визначенні рівня розвитку компетентностей, які входять до технологічного та соціально-психологічного рівнів інформаційної культури. Відповідно до отриманих результатів емпіричного дослідження можна намітити основні тематичні розділи, які варто включити у програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна культура, інформаційна компетентність, інформаційна та психологічна безпека.

Viktor Kyrychenko
PhD of Psychological,
professor of the department of social
and practical psychology,
Zhytomyr Ivan Franko State University,
Zhytomyr, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5210-6304
viklorenc@gmail.com

DEVELOPMENT OF INFORMATION CULTURE AMONG TEACHING STAFF OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Information culture is an integral component of the labor efficiency of specialists in a wide range of fields of professional employment. Information and communication technologies have undergone rapid changes in the main methods and types of human activity in the social environment, which encourage potential users to constantly master them and adapt to new types of professional activity. Professional development programs for teaching staff are created taking into account the current trends in the development of the information technology market and the possibilities of their use in the educational process by teaching staff of general secondary education institutions.

The article presents the results of research on the development of information competence of pedagogical workers. A theoretical analysis of the problem of formation of information culture in the conditions of modern education was carried out. The functions of information competence in the structure of teacher professionalism are defined. Within the framework of the scientific project of NASU "Civil Service Competency Framework" (2018), we have developed a method of studying invariants of professional activity of civil servants. The ability to handle a great deal of information, that is viewed by us as an evolutionarily appropriate necessity, is the basis of personal and professional success in present-day information society. Based on the results of our research, we found that only a third of the subjects have developed the competencies that form the basis of information culture. It has been established that the socio-psychological level of information culture is developed at a low level among all teaching staff, regardless of length of service. The technological level, which is related to the ability to use modern ICT and search and accumulate information, is formed in a larger number of researched subjects, compared to the socio-psychological level.

Keywords: information society, information culture; information competence; informational and psychological safety.

Інформаційна культура є невід'ємною складовою трудової ефективності фахівців у широкому спектрі галузей професійної зайнятості. Більшість фахових компетенцій («soft skills¹»), які пов'язані з трудовою мобільністю та здатністю адаптуватися до змінених умов діяльності, так чи інакше стосуються здатності особистості взаємодіяти з інформаційним простором, бути суб'єктом інформаційного процесу (генерувати та акумулювати інформацію), налагоджувати складну комунікацію з іншими суб'єктами соціальних відносин у глобальному середовищі. Система освіти і науки стала однією з перших галузей професійної діяльності, яка почала курс на інтенсивне освоєння інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та їх впровадження у навчально-виховний процес. Заклади освіти, які є однією з ключових ланок соціалізації підростаючого покоління, мали закладати основи інформаційної культури, що вимагало відповідного рівня підготовки працівників. Інформаційно-комунікаційні технології за останні роки зазнали стрімких змін у плані можливості віртуалізації основних способів та видів діяльності людини у соціальному середовищі, які спонукають потенційних користувачів постійно освоювати їх, адаптуватися до нових видів діяльності. Програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників складаються з урахуванням сучасних тенденцій розвитку ринку інформаційних технологій та можливостей їх використання у навчально-виховному процесі педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти (Гуревич, 2006; Макаренко, 2015) [3, 16]. Таким чином, підвищення кваліфікації педагогічних працівників націлене на підтримку актуального рівня інформаційної культури, який полягає у здатності використання сучасних та актуальних на ринку праці ІКТ у професійній діяльності та особистісного налаштування до взаємодії з ними як ресурсом, який полегшує роботу та якісно покращує результат. В умовах інформаційного суспільства інформаційна культура особистості стає основою її професійної та соціальної успішності, зумовлює розвиток базових особистісних умінь, які покращують її адаптивні властивості.

Поняття «інформаційна культура» з'являється в науковому вжитку вітчизняної науки у середині 70-х років ХХ ст. Воробйов Г.Г. визначає її як здатність людини упорядковувати інформацію та структурувати її відповідно до виробничих потреб (Воробйов, 1971). Першочергово цією функцією мали володіти керівні кадри, згодом представники професій, які займалися документообігом або забезпечували інформаційні процеси на виробництві. Починаючи з 80-х років ХХ ст. змінюється суть операціоналізації поняття причиною чого стала поява цифрових інформаційних технологій, які поступово впроваджуються у повсякденне життя пересічних людей, стають доступними для користування не лише у професійній діяльності але й у побутовому житті (Єршов, 1982) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. У процесі удосконалення ІКТ роль інформаційної культури у процесі соціалізації особистості посилюється, збільшується роль інформації для обслуговування індивідуальних та суспільних процесів (Суханов, 1998) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Психолого-педагогічний дискурс аналізу проблеми формування «інформаційної

¹ Одним з завдань соціалізації на сучасному етапі є формування соціально-психологічних навичок, які пов'язані з уміньми комунікувати, працювати в команді, організовувати свій час, шукати та продукувати інформацію, лідирувати та організовувати спільну роботу (за дослідженням USAID Агентство США з міжнародного розвитку Альянс Програми сприяння зовнішньому тестуванню). Вони є професійно-важливими для більшості сучасних професій, можуть легко адаптуватися до нових видів діяльності, підвищують адаптивні властивості особистості, орієнтацію у соціокультурному просторі.

культури» на сучасному етапі опирається на визначення її як внутрішньої особистісної характеристики суб'єкта соціальних відносин який забезпечує найбільш раціональний спосіб взаємодії з інформацією (Воронкова, 2014; Романишина, 2006; Столяревська, 1996) [1, 18, **Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Інформаційно-комунікаційні технології та здатність до їх штатного (цільового) використання лише опосередковує процес обробки інформації та її використання у процесі діяльності. Використання будь-якої технології (у тому числі ІКТ) має відбуватися з урахуванням її доцільності, передбачуваної ефективності, що інколи упускається не лише пересічними користувачами у побутовій діяльності але й під час професійної діяльності. З огляду на це, мета, яку інколи ставлять перед працівниками освіти, що зводиться до «наскрізного» використання комп'ютерних технологій без аналізу їх ефективності та доцільності у використанні у навчальному процесі. У пересічних користувачів формується абсолютне функціональне цілепокладання на ІКТ, що призводить до атрофії деяких психічних та когнітивних функцій (Джонассен, 1996) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Для деяких ситуацій професійної (та інших видів соціальної активності) потрібно використовувати ІКТ у процесі паралельного освоєння альтернативного способу виконання завдання. Якщо на початку 90-х. у педагогічних працівників ЗЗСО – пересічних користувачів ІКТ, які були централізовано змушені використовувати комп'ютерні засоби навчання була явно виражена резистенція до їх використання, то у 20-х роках ХХІ ст. спостерігається певне зловживання ними як з боку вчителів так і з боку учнів, які повною мірою оцінили комфорт, який дає цифровий віртуальний світ. Компетенції, які входять до структури інформаційної культури особистості, формуються на ранніх етапах соціалізації. Сучасні діти у процесі ігрової та навчальної діяльності освоюють основи взаємодії з більшістю сучасних ІКТ: як з програмною частиною так і апаратною. Це змушує певним чином коригувати зміст освіти у закладах загальної середньої освіти, передфахової вищої освіти та вищої освіти (Кириченко, 2000) [13].

Н.Г. Джинчарадзе у своїх дослідженнях дійшла висновку, що основним рушієм інформатизації суспільства є держава, яка виступає головним суб'єктом інформаційних відносин [7]. Починаючи з початку 2000-х років в Україні починають реалізовуватися на державному рівні програми, які націлені на інформатизацію освітнього простору, активне навчання педагогічних працівників способом використання цифрових комп'ютерних технологій в навчально-виховному процесі, підвищення загальної інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу (Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2010 роки» [4]; Державна цільова науково-технічна програма «Образний комп'ютер» [6]; Державна цільова науково-технічна програма «Впровадження і застосування грід-технологій на 2009-2013 роки» [5]; Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [8]; Наказ МОН України «Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір» [17]; Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років [15]). За роки їх реалізації система педагогічної освіти отримала значний поштовх до розвитку інформаційної компетентності своїх ключових суб'єктів, розширила межі можливостей використання ІКТ у навчально-виховному процесі, знизився психологічний бар'єр використання сучасних цифрових технологій педагогічними працівниками. На сучасному ринку праці, відповідно до стратегії розвитку світової економіки, яка була озвучена на Всесвітньому економічному форумі у м. Давос (2016) працівник майбутнього має володіти основними компетенціями, які складають основу інформаційної культури особистості. Деякі з них, такі, наприклад, які навички роботи з ПК та пакетом офісних програм, пошук інформації та навігація в Internet, комунікація в мережі вважаються

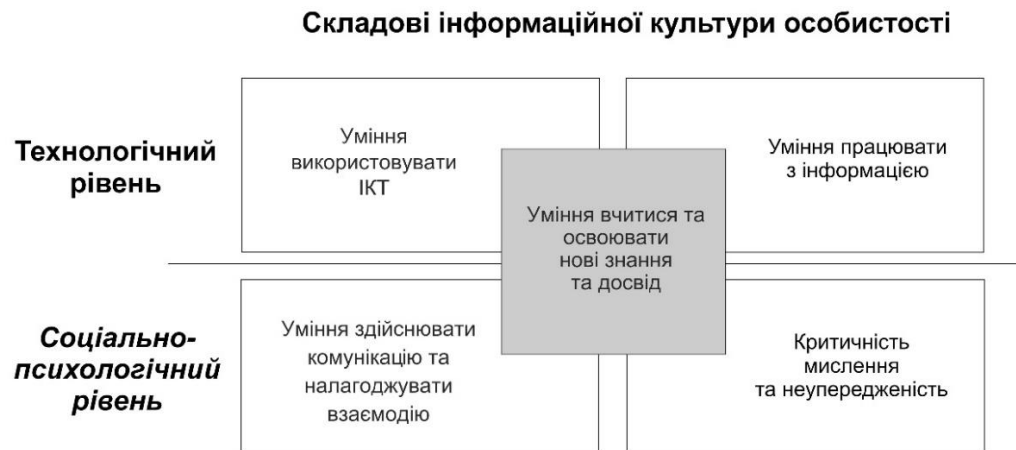
іманентними властивостями будь-якого працівника та не потребують додаткового навчання.

Починаючи з 70-х років ХХ ст. актуалізується соціально-психологічний аспект дослідження інформаційної культури особистості. У системі освіти європейських країн, після посилення післявоєнної холодної війни та використанням для її проведення інформаційної мережі, з'являються перші психолого-педагогічні програми з розвитку інформаційної грамотності та критичності мислення (Федоров, 2001) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Медіаосвіта більшості розвинених країн вмонтована у зміст освіти, її завдання полягають в оволодінні пересічними людьми навичок самоконтролю, самоорганізації в інформаційному просторі, логічного аналізу та факт чекінгу «fact checking» інформації. На сучасному етапі розвитку медіаосвіта також займається проблемами психологічної та інформаційної безпеки особистості, питаннями доступу до інформації (самообмеження у споживанні інформації). Психологічна складова інформаційної культури на сьогоднішній день є актуальною проблемою дослідження. У наших попередніх роботах було визначено, що саме він є найменш сформованим у представників як технономічних так і соціономічних професій. У той же час, порівняно, технологічний рівень інформаційної культури залишається розвиненим як у працівників, які пройшли фахову підготовку так і у осіб підліткового та юнацького віку (студентів ЗВО) (Кириченко, 2019) [14].

У попередніх наших дослідженнях, які були опубліковані за результатами участі у науково-дослідному проекті Інституту економіки та прогнозування НАН України «Модернізація економічної політики розвитку сфер діяльності та ринків» (2018) нами була розроблена інваріантна модель фахових компетентностей державних службовців та методика їх діагностики (Кириченко, 2019) [11]. Відповідно до розробленої нами структури інформаційної культури особистості, який включає у себе технологічний та соціально-психологічний рівні, ми можемо визначити рівень розвитку компетенцій, які її складають (Кириченко, 2019) [12]. До соціально-психологічного рівня інформаційної культури ми відносимо наступні фахові компетенції: критичність мислення та неупередженість, уміння здійснювати комунікацію та налагоджувати взаємодію. Технологічний рівень інформаційної культури складають такі фахові компетенції як: уміння використовувати ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології), уміння працювати з інформацією. Інтегральною компетенцією, яка пов'язує між собою соціально-психологічний та технологічний рівні інформаційної культури є: уміння вчитися та освоювати нові знання та досвід. Вона дозволяє особистості підтримувати актуальний рівень розвитку компетенцій, удосконалювати та адаптувати відповідно до розвитку технологічних можливостей взаємодії з інформаційним простором та еволюцією соціальної інфраструктури суспільства (рис.1).

Соціально-психологічний рівень інформаційної культури на сучасному етапі розвитку культури відіграє важливу роль у забезпеченні психологічної безпеки особистості. Працівники ЗЗСО мають бути однією з перших ланок формування у школярів умінь та навичок особистісного самоконтролю, критичності мислення, доцільного конструювання інформаційних запитів, які дозволяють особистості зберігати стан психічного благополуччя. З метою забезпечення цих завдань, працівників закладів освіти мають не тільки розуміти технологію формування цих умінь, але й володіти ними та використовувати у професійній та повсякденній діяльності.

Під час конструювання опитувальника нами було використано принцип латентно-структурного аналізу і метод логічного квадрата американо-австрійського психолога і соціолога П. Лазарсфельда [19].

Рис. 1. Дослідницька модель рівнів інформаційної культури особистості

Суть методу полягає в співставленні прямого запитання, яке діагностує суб'єктивне сприйняття розвитку окремої компетенції з «непрямими» (контраверсійними питаннями). Кількісний аналіз результатів дослідження дозволяє діагностувати рівень сформованості кожної з компетентностей, які входять до структури інформаційної культури особистості: 1) компетенція сформована; 2) компетенція на стадії формування (латентний рівень розвитку); 3) компетенція не сформована. У дослідженні взяли участь слухачі курсів підвищення кваліфікації в Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Вибірку склали 84 особи, які мають стаж педагогічної діяльності: 1) до 5 років; 2) від 5 до 10 років; 3) від 10 до 20 років.

За результатами дослідження ми встановили, що у досліджуваних, які мають стаж педагогічної діяльності до 5 років на високому рівні розвинені усі компетенції, що входять до складу інформаційної культури: у більше 50% вона сформована, окрім компетенції «критичність мислення та неупередженість», яка розвинена у 36 % досліджуваних (табл. 1). У найбільшій кількості досліджуваних розвинена компетенція «уміння здійснювати комунікацію та налагоджувати взаємодію» (70 %), на латентній стадії розвитку у більшості досліджуваних залишається компетенція «критичність мислення та неупередженість» (58 %). На технологічному рівні інформаційної культури у досліджуваних цієї категорії найменш сформованою є компетенція «уміння працювати з інформацією» (не сформована у 29 %). На соціально-психологічному рівні краще розвинена компетенція «уміння здійснювати комунікацію та налагоджувати взаємодію» (не сформована у 7% досліджуваних).

У досліджуваних, які мають стаж педагогічної діяльності від 5 до 10 років на високому рівні розвинений соціально-психологічний рівень інформаційної культури. Компетенції «уміння здійснювати комунікацію та налагоджувати взаємодію» та «критичність мислення та неупередженість» розвинена у більше ніж 65% досліджуваних, у 20-30 % вона знаходиться на стадії формування, не сформованою вона залишається у менше 10 %. Менш сформованим залишається технологічний рівень інформаційної культури: компетенції «уміння працювати з інформацією» та «здатність до використання ІКТ у професійній діяльності» розвинена у половини досліджуваних, у третини вона не сформована. У педагогічних працівників, які мають стаж педагогічної діяльності від 10 до 20 років на найвищому рівні розвинена компетентність «критичність мислення та неупередженість» (57 %), проте, компетенція «уміння здійснювати комунікацію та

налагоджувати взаємодію» сформована лише у 23 % досліджуваних, та у 43 % вона залишається на стадії формування. Краще, порівняно з соціально-психологічним рівнем інформаційної культури, розвинений технологічний рівень. Компетентності, які входять до її складу сформовані у 38-47 % досліджуваних, менш ніж у третини вони не сформовані. Інтегральна компетентність «уміння вчитися та освоювати нові знання та досвід» сформована у приблизно половини досліджуваних, лише у досліджуваних, які мають стаж педагогічної діяльності до 5 років ця компетенція не сформована у 28% досліджуваних.

Таблиця 1

Відсотковий розподіл розвитку компетенцій, що входять до складу дослідницької моделі інформаційної культури особистості

Компетенції, які входять до складу інформаційної культури		Стаж до 5 років			Стаж 5-10 років			Стаж 10-20 років		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3
Технологічний рівень	Уміння працювати з інформацією	57%	14%	29%	43%	34%	23%	47%	35%	18%
	Здатність до використання ІКТ у професійній діяльності	68%	27%	5%	57%	15%	28%	38%	32%	30%
Уміння вчитися та освоювати нові знання та досвід		47%	25%	28%	46%	37%	17%	53%	34%	13%
Соціально-психологічний рівень	Уміння здійснювати комунікацію та налагоджувати взаємодію	70%	23%	7%	67%	25%	8%	23%	43%	34%
	Критичність мислення та неупередженість	36%	58%	6%	62%	30%	8%	57%	29%	14%
p		0,21	-0,04	0,29	-0,52	-0,03	0,08	-0,91	-0,06	-0,58
1 – компетенція сформована 2 – компетенція на етапі формування (латентний рівень розвитку) 3 – компетенція не сформована										

Узагальнюючи отримані результати ми констатуємо, що технологічний рівень інформаційної компетентності сформований у більше половини досліджуваних незалежно від стажу педагогічної діяльності. У менше ніж третини, цей рівень знаходиться на стадії формування. У досліджуваних, які мають стаж педагогічної діяльності до 5 років компетенції «Здатність до використання ІКТ у професійній діяльності» та «Здатність до використання ІКТ у професійній діяльності» розвинені у майже третини досліджуваних, ще у 20 % вона знаходиться на стадії формування. Соціально-психологічний рівень інформаційної культури сформований у меншій кількості досліджуваних, хоча у досліджуваних, які мають стаж педагогічної діяльності до 5 років, компетенція, яка пов'язана з умінням комунікувати розвинена у 70 % досліджуваних, що є найбільшим рівнем порівняно з іншими компетенціями. Компетенція «критичність мислення та неупередженість» має найнижчий рівень розвитку по вибірці загалом, тоді як «уміння працювати з інформацією» сформована у найменшій кількості досліджуваних, порівняно з іншими компетенціями.

За результатами нашого дослідження ми можемо прийти до висновку, що інформаційна культура у педагогічних працівників ЗЗСО краще сформована на технологічному рівні. Кореляційний аналіз зв'язку між рівнем розвитку компетентностей, що входять до складу інформаційної культури та стажем педагогічної діяльності свідчить про те, що прямий статистичний зв'язок існує на рівні несформованої компетенції у досліджуваних, які мають стаж педагогічної діяльності до п'яти років та від п'яти до десяти. На рівні сформованої компетенції існує обернений зв'язок серед досліджуваних трьох груп, що свідчить про те, що стаж педагогічної діяльності не деструктивно впливає на інформаційну культуру (можливе пояснення вік досліджуваних). Соціально-психологічний рівень інформаційної культури є менш сформованим незалежно від стажу педагогічної діяльності, що на нашу думку, потребує врахування під час розробки програм з удосконалення професійних компетенцій педагогічних працівників ЗЗСО.

На сьогоднішній день соціально-психологічний рівень інформаційної культури залишається менш сформованим, оскільки за останні роки змінилася цінність та роль інформації у процесі здійснення соціальної активності. Зокрема на перший план виступають інструменти пошук інформації та її обробки, зокрема, трансформації інформації у особистісні знання. Критичність мислення є важливою складовою професійної компетентності працівників ЗЗСО, виступає як ресурс особистісної орієнтації у інформаційному просторі, що утворює сприятливі умови для передачі перевірених знань.

За результатами проведеного дослідження ми можемо дійти висновку, що у третини досліджуваних, педагогічних працівників ЗЗСО (з певними відсотковими коливаннями) сформована інформаційна культура. Технологічний рівень, який пов'язаний з уміннями користуватися сучасними ІКТ та здійснювати пошук та акумуляцію інформації, сформований у більшій кількості досліджуваних, порівняно з соціально-психологічним рівнем. На ці особливості варто звертати увагу у процесі складання програми з підвищення кваліфікації педагогічних працівників, організації освітньої діяльності у закладах вищої освіти, формування змісту освітніх програм педагогічних спеціальностей. Високий рівень інформаційної культури у педагогічних працівників забезпечуватиме необхідні умови для її розвитку у інших суб'єктів освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйов Г.Г. Інформаційна культура в управлінській праці. М.: Економіка, 1971. 106 с.
2. Воронкова В.Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві. *Гілея: науковий вісник*: зб. наук. праць. К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2014. Вип. 86 (7). С. 198–203.
3. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти. К.: «Освіта України». 2006. 390 с.
4. Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006-2010 роки». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1153-2005> (дата звернення: 16.09.2022).
5. Державна цільова науково-технічна програма «Впровадження і застосування грид-технологій на 2009-2013 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1020-2009-%D0%BF> (дата звернення: 18.09.2022).
6. Державна цільова науково-технічна програма «Образний комп'ютер» (схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 № 1652 та затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 58). URL: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source (дата звернення: 03.09.2022).
7. Джинчарадзе Н.Г. Інформаційна культура особи: формування та тенденції розвитку (соціально-філософський аналіз): автореф. дис... д-ра філос. наук: 09.00.03. К., 1997. 45 с.
8. Джонассен Д.Х. Комп'ютер як інструмент пізнання: вивчення з допомогою технологій, а чи не з технологій. *Інформатика та освіта*. 1996. № 4. С. 117–31.
9. Єршов А.П. Інформація: від комп'ютерної грамотності учнів до інформаційної культури. *Комуніст*. 1982. № 2. С. 82–92.
10. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 16.10.2022).
11. Кириченко В.В. Інваріантна модель фахових компетентностей державного службовця. *Психологія: реальність і перспективи*: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 12. Рівне : РДГУ, 2019. С.114–120.
12. Кириченко В.В. Інформаційна культура у структурі професійної компетентності державних службовців. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. Вип. 2. 2019. С.113–118.
13. Кириченко В.В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 245 с.
14. Кириченко В.В. Розвиток інформаційної культури у представників соціономічних та технономічних професій. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том VI: Психологія обдарованості*. Випуск 16. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 127–136.
15. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років. URL: <http://osvita.ua/news/43501/> (дата звернення: 15.10.2022).
16. Макаренко Л.Л. Стратегія змін освітньої системи України у контексті глобалізації світового освітнього простору: інформаційно-інформатичний аспект. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. СХХV (125). С. 82–92.

17. Наказ МОН України «Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір». URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3145/ (дата звернення: 10.09.2022).
18. Романишина О. Я. Формування інформаційної культури студентів технічних коледжів: результати дослідження. *Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Серія: Педагогіка і психологія*. Чернівці: Рута, 2006. Вип. 308. С. 126–132.
19. Столяревська А.Л. Засоби та методи формування інформаційної культури студентів. Зб. наукових праць міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». Харків: ХДПУ, 1996. С. 110–111.
20. Суханов А.П. Інформація та прогрес. Н.: Наука, 1998. 192 с.
21. Федоров А.В. Медіаосвіта: історія, теорія та методика. Р.: ЦВБП, 2001. 708 с.
22. Lazarsfeld P., Berelson B. Gaudet H. *The People's Choice. How the Voter Makes up his Mind in a Presidential Campaign*. N.Y.: Columbia University Press, 1944. 384 p.

REFERENCES

1. Vorob'ev, G.G. (1971). *Informacionnaja kul'tura v upravlencheskom trude*. M.: Jekonomika [in Ukrainian].
2. Voronkova, V.H. (2014). Formuvannia informatsiinoi kultury osobystosti yak umova uspishnoi adaptatsii liudyny do zhyttia v informatsiinomu suspilstvi. *Hileia: naukovyi visnyk: zb. nauk. prats., Vyp. 86 (7), 198–203* [in Ukrainian].
3. Hurevych, R.S., Kademiia, M.Yu. (2006). *Informatsiino-telekomunikatsiini tekhnolohii v navchalnomu protsesi ta naukovykh doslidzhenniakh: navchalnyi posibnyk dlia studentiv pedahohichnykh VNZ i slukhachiv instytutiv pisliadyplomnoi osvity*. K.: «Osvita Ukrainy» [in Ukrainian].
4. Derzhavna prohrama «Informatsiini ta komunikatsiini tekhnolohii v osviti i nautsi na 2006-2010 roky». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1153-2005> [in Ukrainian].
5. Derzhavna tsilova nauково-tekhnichna prohrama «Vprovadzhennia i zastosuvannia hrid-tekhnolohii na 2009-2013 roky». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1020-2009-%D0%BF> [in Ukrainian].
6. Derzhavna tsilova nauково-tekhnichna prohrama «Obraznyi komp'uter» (skhvalena postanovoiou Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.11.2000 № 1652 ta zatverdzhena postanovoiou Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 sichnia 2010 r. № 58). URL: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source [in Ukrainian].
7. Dzhyncharadze, N.H. (1997). *Informatsiina kultura osoby: formuvannia ta tendentsii rozvytku (sotsialno-filosofskyi analiz): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra filos. nauk: 09.00.03 Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Dzhonassen, D.Kh. (1996). *Kompiuter kak ynstrument poznanyia: yzuchenye s pomoshchiu tekhnolohyi, a ne yz tekhnolohyi*. [The computer as a tool of cognition: learning with the help of technology, and not from technology]. *Ynformatyka y obrazovanye. № 4. 117–131* [in Ukrainian].
9. Ershov, A.P. (1982) *Ynformatsyia: ot kompiuternoï hramotnosty uchashchykhsia k ynformatsyonnoi kulture*. [Information: from computer literacy of students to information culture]. *Kommunyst. № 2. 82–92* [in Ukrainian].
10. *Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini na 2007-2015 roky»*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16> [in Ukrainian].

11. Kyrychenko, V.V. (2019). Invariantna model fakhovykh kompetentnosti derzhavnoho sluzhbovtstva. *Psykhologhiia: realnist i perspektyvy: zbirnyk naukovykh prats Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*. Vyp. 12. Rivne: RDHU. 114–120 [in Ukrainian].
12. Kyrychenko, V.V. (2019). Informatsiina kultura u strukturi profesiinoi kompetentnosti derzhavnykh sluzhbovtstv. [Information culture in the structure of professional competence of civil servants]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Psykhologhichni nauky»*. Vyp. 2. 113–118 [in Ukrainian].
13. Kyrychenko, V.V. (2020). Osobystist u suchasnomu informatsiinomu suspilstvi: monohrafiia. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
14. Kyrychenko, V.V. (2019). Rozvytok informatsiinoi kultury u predstavnykiv sotsionomichnykh ta tekhnonomichnykh profesii. [Development of information culture among representatives of socio-economic and techno-economic professions]. *Aktualni problemy psykhologhii: zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykhologhii imeni H.S. Kostiuks NAPN Ukrainy*. Tom VI: Psykhologhiia obdarovanosti. Vypusk 16. Kyiv-Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
15. Kontseptsiia rozvytku osvity Ukrainy na period 2015-2025 rokiv. URL: <http://osvita.ua/news/43501/> [in Ukrainian].
16. Makarenko, L.L. (2015). Stratehiia zmin osvitnoi systemy Ukrainy u konteksti hlobalizatsii svitovoho osvitnoho prostoru: informatsiino-informatychnyi aspekt. [The strategy of changes in the educational system of Ukraine in the context of the globalization of the world educational space: information and informatics aspect]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia: Pedahohichni ta istorychni nauky*. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. Vyp. CXXXV (125). 82–92 [in Ukrainian].
17. Nakaz MON Ukrainy «Kontseptualni zasady rozvytku pedahohichnoi osvity Ukrainy ta yii intehratsii v Yevropeiskyi osvitnii prostir». URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3145/ [in Ukrainian].
18. Romanyshyna, O.Ya. (2006). Formuvannia informatsiinoi kultury studentiv tekhnichnykh koledzhiv: rezultaty doslidzhennia. [Formation of information culture of students of technical colleges: research results]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu im. Yu. Fedkovycha. Seriiia: Pedahohika i psykhologhiia*. Chernivtsi: Ruta. Vyp. 308, 126–132 [in Ukrainian].
19. Stoliarevskaia, A.L. (1996). Sredstva y metody formyrovannia ynformatsyonnoi kultury studentov. Sb. nauchnykh trudov mezhdunarodnoi nauchno-praktycheskoi konferentsyy «Ynformatsyonnye tekhnolohyy: nauka, tekhnika, tekhnolohiia, obrazovanye, zdorove». *Kharkov: KhHPU*. 110–111 [in Ukrainian].
20. Suhanov, A.P. (1998). Informaciia i progress. N.: Nauka [in Ukrainian].
21. Fedorov, A.V. (2001). Mediaobrazovanie: istoriia, teoriia i metodika. R.: CVVR [in Ukrainian].

Бібліографічний опис для цитування:

Кириченко В. В. Розвиток інформаційної культури у педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. *Психологічний журнал*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2022. Вип. 9. С. 25–34.